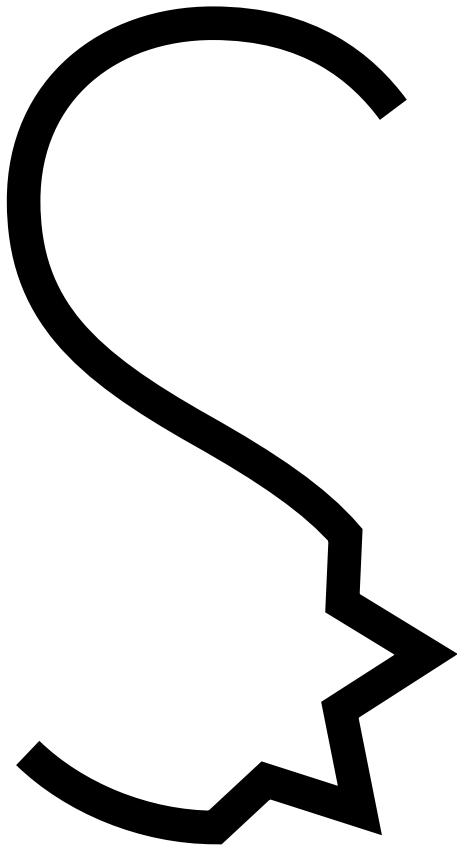

Slotbijeenkomst Voucherregeling Ruimtelijk Ontwerp

Informatie per break-out sessie inclusief indeling

**stimuleringsfonds
creatieve industrie**

**vormgeving
architectuur
digitale cultuur**

p.o. box 29066
3001 gb rotterdam

groothandelsgebouw
ingang c, 5e etage
weena 723, rotterdam

+31 (0)10 436 16 00

Break-out sessies ronde 1

De waarde van grondstoffen

Nederland wil in 2050 de broeikasgasemissies met 95% hebben gereduceerd en daarnaast volledig circulair zijn. Beide doelen hebben een grote impact op onze productiemethodes, gebruik van materialen en inrichting van ketens. Hoe kunnen we bijvoorbeeld de landbouwtransitie verbinden aan de doelen van circulair bouwen? Hoe richt je een lokale circulaire keten in en welke partijen zijn daarvoor nodig? Naar aanleiding van enkele inspirerende voorbeelden van projecten uit de Voucherregeling Ruimtelijk Ontwerp, praten we door over de kansen en mogelijkheden.

ingedeelde organisaties met projecten:

de BUCH werkorganisatie	Circulair Centrum HUB
Waterweg	Regionale productie voor het Nederlandse baggerprobleem
Reinigingsdienst Waardlanden	Circulair netwerk Waardlanden
Buro Kade	Geen afval, geen uitval; ontwerpen voor een duurzame ruimte
Provincie Zuid-Holland	Ruimte voor circulaire windturbines
mauc	Aardewerklandschap Wijkevoort
Hollands Wol Collectief	De Nieuwe Weg van Wol
Bouwtuin	Naar een nieuwe streekarchitectuur
Federatie Ruimtelijke Kwaliteit	Waardevolle woonlandschappen
KETTER&Co	Gebiedsatelier WZVL

Niet kwantiteit, maar kwaliteit: toekomstig bouwen aan woningen, voorzieningen en werkfuncties

Stedelijke ontwikkeling gaat vaak gepaard met het verdrijven van werkgelegenheid, productie en diensten naar de stadsranden. Dat zorgt voor een toenemende druk op de beschikbare infrastructuur, ondermijnt de kansen voor duurzaamheid en circulaire economie en resulteert bovendien in homogene en weinig vitale stadswijken. Kunnen we weer een gezonde, duurzame mix van wonen, werken en leren terugbrengen in onze steden en dorpen en hoe ziet dat eruit? En hoe versterk of vernieuw je de bestaande voorzieningenstructuur van een dorp? In deze break-out sessie gaan we met elkaar in gesprek om te komen tot aanbevelingen over kwalitatief bouwen waarbij de mix van functies centraal staat.

ingedeelde organisaties met projecten:

Stg. Dorpsraad Wijk aan Zee	Wijk aan Zee 2.0
LL040	Compact en fijn wonen in de stad van morgen
FABRICations	Wonen, Leren en Leren in de Stad
temp.architecture	Ruimte voor werken in naoorlogse wijken
Stichting Centrum voor Architectuur en Stedebouw Tilburg e.o. (CAST)	Verdichting als Verrijkingsopgave voor Tilburg
International New Town Institute	Ontwerpend Onderzoek Groeikernen
Gemeente Utrechtse Heuvelrug	Onderweg naar een vitaal dorpshart

Nieuwe perspectieven voor agrariërs

Het Nederlandse landschap is van oudsher een productielandschap, dat vooral op grote schaal is ingezet voor de productie van voedsel, maar nu lopen we tegen de grenzen van het systeem aan. De landbouw staat voor belangrijke uitdagingen zoals vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en stikstofverbindingen en herstel van de (bodem)biodiversiteit. Dit geeft aanleiding om binnen deze break-out te kijken naar het landschapecologisch systeem en nieuwe perspectieven voor agrariërs. Moeten we natuur en landbouw blijven beschouwen als losse systemen? Of kunnen die twee ook gemixt worden? Waar kan je intensiveren als boer zijnde en waar moet je juist een stapje terug doen en op zoek gaan naar nieuwe verdienmodellen?

ingedeelde organisaties met projecten:

Werkend Landschap	Peel Natuurdorpen
Gemeente Apeldoorn	Gebiedsproces 'De agrarische enclave van de toekomst'.
FABRICations	De toekomstige Koegraspolder
Bureau Peter de Ruyter landschapsarchitectuur	Agrarisch Overijssel 2050, natuur en landbouw in balans
Hanneke Kunst, Marketing, Management en Advies	Co-design in de Osse Polder
Gemeente Son & Breugel	Sonniuswijk in transitie
LOS stadomland	De Boer op!
Noordpeil	Agrotoeristische infrastructuur aan de Waddenkust
Gemeente Heerde	Masterplan IJsselvallei
ZIJAAANZICHT landschapsarchitecten	Proefpolder Dijkwater

Onderzoeksmethodieken I

In de break-out sessie Onderzoeksmethodieken 1 gaan we dieper in op de methodieken die kunnen worden ingezet tijdens ontwerpend onderzoek. Enkele projectteams uit de Voucherregeling Ruimtelijk Ontwerp presenteren hun werkwijzen. Zijn bepaalde onderzoeksmethodieken aan stad of dorp gebonden of zijn ze overal inzetbaar? Welke methodiek werkt het beste op welke plek en in welke situatie en op welk moment in het proces kan je ze het beste inzetten? Elke plek, situatie en fase kan namelijk om een ander soort aanpak vragen.

ingedeelde organisaties met projecten:

Dear Hunter	Moerwijk: alle kaarten op tafel. Cartopologie in transitie?
Lumens	Stadsvermaak
ZOETMULDER	Schoonheid als Beleving: de Toolbox
Open Kaart	Ontwerpen in het veld
Zeewaardig Service Design	Vol van impact

Ontwerpen aan een gezonde, groenblauwe omgeving

Een gezond leefklimaat in de stad staat onder druk. Zonder maatregelen krijgen we in de toekomst alleen maar meer last van weersextremen zoals overstromingen en hittegolven. Hoe zorgen we ervoor dat onze steden leefbaar blijven met ruimte voor groen en water? Tijdens de sessie presenteren enkele projectteams ruimtelijke maatregelen die onze steden toekomstbestendig kunnen maken. Maar hoe gaan we daar vervolgens werk van maken? Hoe breng je de kosten en baten in kaart en krijg je de nodige stakeholders mee?

ingedeelde organisaties met projecten:

Gemeente Leiden	Resilient Leiden Noord
KBnG architectuur, stedebouw en restauratie	De opdrachtgever woont in de buurt
DS landschapsarchitecten	Recepten voor klimaatbestendig Beverwaard, Rotterdam
De Gezonde Stad	Park om de Hoek 2.0
Embedded Fitness	SmartMove
Gemeente Valkenswaard	Stadsrand als Gezond Publiek Domein
UNStudio	The Green Mile, Stadhouderskade Amsterdam
Tussentuin	Metrostations: op weg naar een klimaatadaptieve, groene, sociaal aantrekkelijke plek
Scape Foundation	Green Skyline Toolkit
ideate	Van Ring naar Park
Studio Hartzema	Pocket plaatsen - Mijn thuis is meer dan mijn huis
PosadMaxwan	Een circulaire impuls aan de openbare ruimte in naoorlogse wijken
Arconiko architecten	Samen klimaatadaptief Rotterdam Central District
LOS stadomland	SOCIAAL GROEN!
Rademacher de Vries Architecten	Klimaat Keien Kanaleneiland
Defacto Urbanism	Koele Plekken in de Rotterdamse Buitenruimte
Clubhaus Architecten	KRUISBESTUIVEN - netwerk van scholen op weg naar klimaatadaptieve toekomst
STAcHE ARCHITECT	ECOHOF NOORDERVEER
Jens Jorritsma	Regionaal Riool
Summa College	Samen Summa, van traditioneel college naar toekomstbestendig eco-systeem
PosadMaxwan	Koppelkansen natuur en klimaatadaptatie bij de energietransitie
Mauparravicini Architects	Klimaatadaptief verdichting voor naoorlogse wijken

Ruimte voor energie en data

De energietransitie betekent een overgang van fossiele naar hernieuwbare brandstoffen. Om deze energie van de opweklocatie naar de eindgebruiker te brengen, zijn verzwaringen en veranderingen van de netwerken nodig en zullen nieuwe transformator- en verdeelstations gerealiseerd moeten worden. De projecten die in deze break-out aan bod komen laten alternatieve mogelijkheden zien. Daarbij wordt ook een zijstap gemaakt naar data die zich vaak manifesteert in de buurt van energie. Gezamenlijk verkennen we hoe het opnieuw inrichten van het energiesysteem tegelijkertijd tot meer omgevingskwaliteit kan leiden en wie je hiervoor nodig hebt.

ingedeelde organisaties met projecten:

BRIGHT	Distributed Internet of Energy; de duurzame digitale stad van morgen
LL040	Living Lab 040: bewonersgerichte 4kW-strategie
H+N+S	Het energieknooppunt als verdienmodel voor buurtschap Notter-Zuna
BRIGHT	OHM - de weg van de minste weerstand
Defacto Urbanism	Duurzaam Distributielandschap

Werken met adaptieve scenario's voor water

Dat we ons in de Nederlandse delta moeten voorbereiden op hogere waterstanden staat vast. Wat we niet weten is hoe vaak en in welke omvang we rekening moeten houden met waterpieken in onze leefomgeving en welke aanpak daarbij het beste werkt: aanvallen, verdedigen of meebewegen? Een aantal ontwerpteam heeft aan scenario's en gereedschappen gewerkt die helpen om bij gebiedsontwikkelingen te kunnen anticiperen op lange termijn onzekerheden. Tijdens deze sessie praten we door over de waarde van het ontwikkelen van toekomstscenario's en het opstellen van handelingsperspectieven voor stad en land.

ingedeelde organisaties met projecten:

MUST Stedebouw	Esch Water Speaks
Gemeente Amsterdam	Ruimtelijke Waterveiligheidsstrategie Haven-Stad 2100+
One Architecture	Vooruitontwikkelen van bodem, groen en blauw
Land-id	Twente op Waterbasis
Defacto Urbanism	Meebewegen in Centraal Holland

Break-out sessies ronde 2

De onmisbare hub

Tijdens deze break-out sessie gaan de teams die zich met mobiliteitsvraagstukken hebben beziggehouden met elkaar in gesprek over deelmobiliteit en het creëren van aantrekkelijke mobiliteitshubs. Hoe kunnen de omgevingen van de kleinere stations bijvoorbeeld worden aangepakt om er slimme en aantrekkelijke mobiliteitshubs van te maken? Met welke ingrepen ontstaat sociaal-maatschappelijke meerwaarde? Daarnaast bespreken wij ook het aantrekkelijker maken van deelmobiliteit voor autobezitters. Wat houdt hen tegen om de auto weg te doen of te delen? En wat kan hen ertoe bewegen dit tóch te gaan doen?

ingedeelde organisaties met projecten:

FABRICations	Ontwerpen aan Stadslogistiek
Ruimtevolk	Bestemming verrijkt - van slimme knooppunten naar maatschappelijke pluspunten in de kleine steden en dorpen in Overijssel
Gemeente Utrecht	HUBs in het toekomstige Beurskwartier
ROMBOUT Frieling studio	Anders Van en Naar Veghel
Apto Architects	Pick and Bike
PosadMaxwan	Toekomst van de stadslogistiek
Mies Loogman	Blik van de straat
BVR Adviseurs	Atelier Ruit Rotterdam

Impuls vanuit bestaande waarden in stad of dorp

De problematiek met betrekking tot verdichting en leegstand speelt zowel in steden als in dorpen. In beide gevallen speelt de vraag hoe je bestaande stadse en dorpsse waarden behoudt of juist kunt inzetten om gebiedsontwikkeling aan te jagen. Hoe maak je bijvoorbeeld gebruik van de aanwezige kwaliteiten bij het revitaliseren van een binnenstad in krimpgebied? Met welke actoren moet je rekening houden? Ondertussen neemt de populariteit van wonen op het platteland toe. Dorpsbestuurders staan voor de opgave om woningen bij te bouwen. Waar en op welke manier kunnen gemeenten woningen bijbouwen die de gebiedswaarden versterken?

ingedeelde organisaties met projecten:

NOHNIK	Krasse Kernen - recepten voor innovatieve woonmilieus in het Westerveld van de toekomst
Violette Schönberger buro MA.AN	Re-Load Kerkrade De dorpskerk als aanjager voor een toekomstbestendige dorpskern en vitale gemeenschap
AP+E	Streetwise in Wildemanbuurt
Wintertuin Curaçao	Willemstad genereren, stadcommunities transformeren
Denkwerk architectuur	De Tuinen van Het Verspreide Paleis
Re:publiek	Verbeelding Verbindt
Stichting Vaart in Assen	Drents DNA
Except Integrated Sustainability	De kreekrug bloeit
De Wilde Studio	De Nieuwe Waarborg
Orbis	Gebiedsvisie duurzaam Oostelbeers

Inclusief ontwerpen

In een sociale, inclusieve en gezonde stad voelen verschillende groepen zich thuis. De transitie gaat hier om het creëren van prettige plekken en aantrekkelijke activiteiten voor stadsbewoners van uiteenlopende leeftijden en achtergronden. Dat vraagt om meer dan hippe koffietentjes met lattes haveremelk; elke buurt vergt zijn eigen maatwerk, of het nou om een ontmoetingsplek voor jongeren gaat, om verbindend groen of om minder auto's op straat. In deze break-out sessie gaan we in gesprek over wat het betekent om te ontwerpen voor verschillende groepen mensen.

ingedeelde organisaties met projecten:

PosadMaxwan	De Inclusieve Stadsruimte
Pauwert Architectuur	Blinde vlekken? Woonkansen!
Khani	RUIMTE VOOR RUST
Graphic Matters	Digitale Balans
Gemeente Bergen op Zoom	Omroep KUUR
Wijkleercentrum Alles voor Elkaar	Ontwerponderzoek Wijkleercentrum Alles voor Elkaar
Bouwstenen voor Sociaal	Ruimte voor nieuwe ideeën
PosadMaxwan	Ruimte Maken voor Samenleving voorbij het Publieke Domein
BRIGHT	De Bowling Buikslotermeerplein
Arttenders	Van buitenruimte naar weerbare community voor Hart van Zuid
Gemeente Delft	Van groot naar beter: samen wonen op leeftijd
el KANTOOR architectuur	Tarwewijk BinnensteBuiten

Inpassing van energie in het landschap

Hoe kunnen we energieproductie combineren met ruimtelijke kwaliteit? Een aantal teams uit de Voucherregeling Ruimtelijk Ontwerp onderzocht hoe de inpassing van zonnepanelen een impuls kan geven aan natuurontwikkeling en verduurzaming van de landbouw en hoe een snelwegtracé kan transformeren tot een energiecorridor. In deze break-out sessie buigen we ons over de vraag hoe je energie inzet om andere grote vragen in het landschap te beantwoorden. Maar ook: hoe anticipeer je met een langzaam groeiend landschap op een snel ontwikkelende techniek? Met wie werk je samen op welk niveau? En wie is eigenaar van de energie uit deze nieuwe landschappen?

ingedeelde organisaties met projecten:

Gemeente Laarbeek	Landschapsdialoog Lieshoutse Heide
BRIGHT	Landschappen van verlangen
Vista	Landschappen van verlangen
DS Landschapsarchitecten	De Zonnekever
Karres en Brands	Landschappen van verlangen
Paul de Kort Beeldend Kunstenaar	Anderzijds A67
LOS stadomland	Watermolenlandschap Kasteren geeft energie
Van Paridon x De Groot landschapsarchitecten	Nieuwe Horizon, integratie zon en landbouw

Landschapsontwikkeling rondom water als drager

In de klimaatadaptieve inrichting van ons land hebben verschillende regio's met andere opgaven te maken. Onze hooggelegen zandgronden hebben steeds vaker met droogte en lage grondwaterstanden te kampen terwijl onze laaggelegen polders juist continu moeten worden bemalen met bodemdaling tot gevolg. Voor een toekomstbestendige en klimaatneutrale inrichting van onze leefomgeving zal daarom maatwerk moeten worden geleverd. In deze break-out sessie gaan we onder andere met elkaar in gesprek over hoe historische structuren kunnen bijdragen aan een veerkrachtig landelijk gebied en hoe je de verschillende stakeholders meekrijgt richting de toekomst.

ingedeelde organisaties met projecten:

Witteveen+Bos	Oude turfvaart verbindt
Stichting Stimuland	Waterlandschap Wierden
Gemeente Nederweert	Gebiedstransitie 2.0, vanuit doelstapeling naar een toekomstbestendig en klimaatrobuust landelijk gebied
Witteveen+Bos	Generatiedenken voor gebiedsgericht waterbewustzijn Loenen
Rademacher de Vries Architecten	Liquid Commons Noordal
Federatie Ruimtelijke Kwaliteit	De Eeuwige bron 2.0
LOS Stadomland	De Balans (op)maken rondom Herperduin

Onderzoeksmethodieken 2

In de break-out sessie Onderzoeksmethodieken 2 gaan we dieper in op de methodieken die kunnen worden ingezet tijdens ontwerpend onderzoek. Enkele projectteams uit de Voucherregeling Ruimtelijk Ontwerp presenteren hun werkwijzen. Zijn bepaalde onderzoeksmethodieken aan stad of dorp gebonden of zijn ze overal inzetbaar? Welke methodiek werkt het beste op welke plek en in welke situatie en op welk moment in het proces kan je ze het beste inzetten? Elke plek, situatie en fase kan namelijk om een ander soort aanpak vragen.

ingedeelde organisaties met projecten:

Studio Pinar Balat en	Living Lab Vrederust - een zoektocht naar de rechtvaardige stad
Studio Igor Sladoljev	
Dutch Design Foundation	Blik voor Groen
Witteveen+Bos	Stroomstart
Stichting Landschap Overijssel	Landgoederen van textiel
de BUCH werkorganisatie	Ruimte voor natuurinclusief ondernemen
Ester van de Wiel + Joost Adriaanse	zee -plaats -werk -land Het Nieuwe Delta Werken

Scenario denken op gebiedsniveau

Het buitengebied staat op veel plekken in Nederland onder druk. Het wordt gezien als de oplossing voor de woningbouwopgave en een antwoord op de vraag waar duurzame energie opgewekt moet worden; hier is nog ruimte. Tegelijkertijd moet de balans tussen natuur en landbouw hersteld worden, en het watersysteem worden herzien vanwege het veranderende klimaat. In de break-out sessie bespreken we hoe je deze veranderingen accommodeert, op welke schaal en hoe dit doorwerkt op het hogere dan wel lagere schaalniveau. Aan bod komen ook mogelijke bouwstenen voor biodiversiteit, klimaat, landbouw, energie en recreatie die samen tot een toekomstbestendige inrichting van het buitengebied kunnen leiden.

ingedeelde organisaties met projecten:

MORE landscape	Wijkermeerpolder optimaal; scenario's voor de verre toekomst!
Gemeente Enschede	Toekomstperspectief voor de groene long Het Wageler in Enschede
MarketingOost	Ontwerpde verkenning opgaven Nationaal Park Nieuwe Stijl
Provincie Flevoland	Nieuw jasje voor de Noordoostpolder
De Zwarte Hond	Panorama Vlaams-Zeeland, grenzeloze regio in balans
Gemeente Nissewaard	Weerbaar Nissewaard
Strootman Landschapsarchitecten	Natuurinclusieve gebiedsontwikkeling Duiven
Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland	Masterplan natuurcompensatie en natuurlijke bufferzones Voorne aan Zee
Van Ettehoven ontwerp & advies	Schakelen in de Kromme Rijnkorridor
Strootman Landschapsarchitecten	Dorpsontwikkeling in het landschap van de Liemers

Toekomst van het bedrijventerrein

Bedrijventerreinen zijn belangrijke dragers van de economie, maar er is meestal weinig aandacht besteed aan de omgevingskwaliteit van deze grootschalige productielandschappen. Nu de transitieopgaven steeds meer ruimte vragen, worden de mogelijkheden verkend hoe deze terreinen te verduurzamen en aantrekkelijker te maken; niet alleen voor de mensen die er werken, voor passanten en omwonenden, maar ook voor dier en natuur. In deze break-out sessie schetsen we toekomstscenario's van bedrijventerreinen. Hoe kunnen bedrijventerreinen transformeren tot duurzame, aantrekkelijk gebieden met behoud van de bedrijvigheid?

ingedeelde organisaties met projecten:

Provincie Groningen	Inspiratiedocument biodiversiteit op bedrijventerreinen
Lubbers + Venekamp Architecten	Ontwerpend onderzoek: toekomstbestendige glastuinbouwgebieden De Kwakel-Kudelstaart en De Baan & Sotaweg
BURA urbanism	HMC2
Defacto Urbanism	Duurzaam Distributielandschap
Defacto Urbanism	Perspectieven voor een circulaire Port of Zwolle
LUZ architecten	Het Floragebied
Parkmanagement Bedrijvenpark H2O	Masterplan ruimtelijke kwaliteit en energietransitie